

Єгипет, Межиріччя, Стародавня Греція та Китай (IV–I тис. до н.е.).

Відомо, що людина завжди намагалася не тільки донести інформацію але й зробити в зручний спосіб, тому мистецтво оформлення книги бере початок з найдавніших часів. Уся історія розвитку книжкового дизайну спирається на технології, що були доступні людині у різні періоди історії. Спочатку це були такі засоби передачі інформації як глиняні таблички, кора дерева, металеві пластини та ін., що не дуже нагадує книгу у традиційному її вигляді. Те що більш–менш наближається за формою до книги у давнину робилося з такого матеріалу як: шкіра, шовк, папірус та ін. Таким чином майстри постійно шукали можливість зручно, компактно та красиво подати інформацію до читачів та зберегти її.

Перед тим як проводити культурно–історичний аналіз розвитку європейської книги потрібно зрозуміти де саме відбувалося зародження писемності.

Саме папірус у Стародавньому Єгипті, що склеювався в сувої, тобто згорток, один з перших дозволив більш масово обмінюватись інформацією та зберігати її. Наступним значним технічним кроком стало розповсюдження кодексу, або зшитого пергаменту, на початку нашої ери. Це дозволило використовувати сторінки аркуша з обох сторін тому рукописи стають більш економічними.

Основні матеріали для книги періоду античності – папірус, пергамен і дерев'яні дошки, вкриті воском. Особливістю використання книги в античні часи було читання у голос слухачам. Перевагу надавали слову проголошеному ніж написаному, і це одна з причин чому в античній книзі не часто зустрічаються ілюстрації та декоративне оформлення.

Нажаль, до наших часів в основному дійшли лише копії книг античних творів, зроблених багато пізніше.

У ранньосередньовічній Європі (V–X ст.) християнство домінувало у видавництві літератури. Тематика книги в більшості носила релігійний зміст, а основними місцями творення та переписування рукописів були монастирські скрипторії. Це позначилося на оформленні книги, де використовувалися відповідні елементи та матеріали і звичайно шрифти. У XII ст. формується готичний стиль (північна Франція, західна Німеччина). У книжкових орнаментах з'являються деталі готичної архітектури, шрифти стають загостреними.

Все більшого поширення у Європі набуває новий носій інформації, а саме папір, що був винайдений у Стародавньому Китаї ще до н.е., а потім через арабів потрапив у Європу. У XIV ст. не менш важливим є розповсюдження ще одного давньокитайського винаходу – ксилографії. Це все впливає на зовнішній вигляд книг – сторінки стають тонкішими та гарно оформленими.

Не випадково, що справжня революція у конструюванні книги наступила у XV ст. із винаходом Йоганна Гутенберга, що перший застосував у відповідному порядку рухові металеві матриці літер. Гутенберг робив зі своїх матриць під тиском друкарського пресу великі на той час тиражі. Такий винахід позначився на дизайні книги, про що свідчить шедевр світового друкарства – Біблія, – надруковану Гутенбергом.

Відбувається розвиток технології ілюстрації у друкарстві, а саме гравюра на металі, а потім офорт стають

УДК 75.045

Михалевич В. В.,
кандидат культурології, доцент кафедри
образотворчого мистецтва, Інститут мистецтв
Київського університету ім. Бориса Грінченка
(Україна, Київ), v.mykhalevych@kubg.edu.ua

Братусь І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
образотворчого мистецтва, Інститут мистецтв
Київського університету ім. Бориса Грінченка
(Україна, Київ), kulturolog@gmail.com

ІСТОРИКО–КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ДРУКАРСТВА У ЄВРОПІ

Проаналізовано основні фактори становлення друкарства. Досліджено зв'язок різних історико–культурних традицій.

Ключові слова: друкарство, книга, культура, релігія, освіта.

Книжка не з'явилася сама по собі. Її появі передував розвиток писемності. Треба зазначити, що зародження ідеографічного письма відбувається паралельно з виникненням рабовласницьких форм правління (Давній

все популярнішими у Європі XV–XVI ст. Такий поворот у техніці книжкової графіки був завдяки передачі чіткішої деталізації у гравюрі на металі (особливо це проявилось у картографії) та більшому тиражу ніж у гравюрі на дереві. Одними з справжніх винахідників та майстрів у цій техніці виступають Дюрер та Рембрандт.

Винахід Гутенберга це яскравий приклад того як науково-технічна та світоглядна складова епохи Відродження вплинули на естетику форми книги. Разом з цим виникають певні рамки, тобто друкар та гравер все більше залежить від техніки.

Осторонь розквіту європейського мистецтва книги не стояли українські стародруки. Від першодруків кінця XVI – початку XVII ст., зокрема видань Івана Федорова і князя Василя–Костянтина Острозького, українська книга наступних десятиріч успадкувала декоративність, насиченість формами декору, характерними для українських рукописів (заставки, в'язь, окремі види рубрикації), так і загальноєвропейськими елементами оздоблення друкованих книг (набірні орнаменти, кінцівки–маскарони, лінійне обрамлення) [5]. Такі приклади оформлення ми знаходимо Пересопницькому Євангеліє, що вважається вершиною українського книжкового мистецтва середини XVI ст.

Бачимо, що шлях становлення друкарства не був легким. Але відчайдушні винахідники зробили можливим диво – друковану книжку. Її ми можемо й досі тримати в руках і насолоджуватись «живими» сторінками.

Список використаних джерел

1. Братусь І. Хто ж першодрукар України? / Іван Братусь // Педагогічні кадри. – 1995. – 8 лютого.
2. Герчук Ю. Я. История графики и искусства книги: Учебное пособие для студентов вузов / Ю. Я. Герчук. – М.: Аспект Пресс, 2000. – С.3–198.
3. Зайцева С. Перспективи конкуренції української друкованої книги з електронною в інформаційному суспільстві / С. Зайцева. – К.: Вісник Книжкової палати, 2015. – №8.
4. Ковальчук Г. І. Рукописні книги та стародруки: Навчальний посібник / Галина Ковальчук. – К., 2011. – 100 с., іл.
5. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми [Електронний ресурс] / Я. Ісаєвич. – Львів, 2002. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/isaevych/is29.htm>
6. Михалеви́ч В. Метод художньо–графічного аналізу в навчальному процесі при роботі над шрифтовою композицією / В. Михалеви́ч // Проблеми розвитку міського середовища. – 2013. – Вип.10. – С.96–102.
7. Овчинніков В. С. Історія книги: Еволюція книжкової структури / Володимир Овчинніков. – Львів: «Світ», 2005. – 420 с.

References

1. Bratus I. Hto zh pershodrukar Ukrayini? / Ivan Bratus // Pedagogichni kadri. – 1995. – 8 lyutogo.
2. Gerchuk Yu. Ya. Istoriya grafiki i iskusstva knigi: Uchebnoe posobie dlya studentov vuzov / Yu. Ya. Gerchuk. – M.: Aspekt Press, 2000. – S.3–198.
3. Zaytseva S. Perspektivi konkurentsii ukrayinskoyi drukovanoi knigi z elektronnoyu v informatsionomu suspilstvi / S. Zaytseva. – K.: Visnik Knizhkovoyi palati, 2015. – №8.
4. Kovalchuk G. I. Rukopisni knigi ta starodruki: Navchalniy posibnik / Galina Kovalchuk. – K., 2011. – 100 s., il.
5. Isaevich Ya. Ukrayinske knigovidannya: vitoki, rozvitok, problemi [Elektronniy resurs] / Ya. Isaevich. – Lviv, 2002. – Rezhim dostupu: <http://litopys.org.ua/isaevych/is29.htm>
6. Mihalevich V. Metod hudozhno–grafichnogo analizu v navchalnomu protsesi pri roboti nad shriftovoyu kompozitsieyu / V. Mihalevich // Problemi rozvitku miskogo seredovischa. – 2013. – Vip.10. – S.96–102.
5. Ovchinnikov V. S. Istoriya knigi: Evolyutsiya knizhkovoyi strukturi / Volodimir Ovchinnikov. – Lviv: «Svit», 2005. – 420 s.

Mikhalevich V. V., candidate of cultural studies, associate professor of the Department of Fine Arts, Institute of Arts of the Kyiv University Boris Grinchenko (Ukraine, Kyiv), v.mykhalevych@kubg.edu.ua

Bratus I. V., candidate of philological sciences, associate professor of the Department of Fine Arts, Institute of Arts of Kyiv University Boris Grinchenko (Ukraine, Kyiv), kulturolog@gmail.com

Historical and cultural preconditions of printing in Europe

Analyze of main factors of the development of printing. Investigation of connection between different historical and cultural traditions is investigated.

Keywords: book printing, book, culture, religion, education.